Simona CONSTANTINOVICI
(Universitatea de Vest din Timișoara)

Limbajul comentariului sportiv. Pattern și creativitate

Abstract: (**The Language of Sports Commentary. Pattern and Creativity**) The language of sports commentary, subject of precise operational schemes, may become a space for exercising the creativity. An integrative vision on this phenomenon cannot exclude the linguist. We will try to demonstrate in this paper which is the lexical arsenal of sports commentators. In this regard, I chose and analyzed some prominent examples, words or phrases used by editors, both in print and radio or television commentaries. I noticed how some words and meanings are easily transferred from one sport to another or from one functional style to another. The art of talking about sport, the ability to assess the quality of a sport player, become thereby true doorways into the story. She involves two major poles, the one who plays on a tennis court, stadium, ring or in a hall and the one who competently comment about the game, about player performance. It is, up to a point, a relationship similar to that between an author and his reader, extremely sensitive, complicated, unpredictable, depending on many rules and teachings.

Keywords: sport, commentary, lexis, language, game

Rezumat: Limbajul comentariului sportiv, supus unor scheme precise de funcționare, poate deveni un spațiu de manifestare a creativității. O viziune integratoare asupra acestui fenomen nu-l poate exclude pe lingvist. Vom încerca să arătăm, în această lucrare, care este arsenalul lexical al comentatorilor sportivi. Am ales, în acest sens, și analizat câteva exemple concludente, cuvinte sau expresii utilizate de redactori, atât în presa scrisă, cât și-n comentariile televizate ori radiofonice. Am observat cum unele cuvinte și sensuri sunt, cu ușurință, transferate dintr-un sport într-altul sau dintr-un stil funcțional într-altul. Arta de a vorbi despre sport, capacitatea de a aprecia calitatea jocului unui sportiv devin, astfel, adevărate porți de intrare în poveste. Ea implică doi mari poli, cel care joacă pe un teren de tenis, pe un stadion, pe un ring sau într-o sală și cel care comentează competent jocul, prestația jucătorului. E o relație, până la un punct, asemănătoare cu aceea dintre autor și cititor, una extrem de sensibilă, de complicată, de imprevizibilă, depinzând de multe reguli și învățături.

Cuvinte-cheie: sport, comentariu, lexic, limbaj, joc

Introducere

Cum se raportează comentatorii sportivi la cuvinte, acesta va fi, preț de câteva pagini, scopul unei investigații care poate continua oricând, pe aceleași coordonate sau, deplasând cursorul constatărilor și al observațiilor, pe cu totul alte dimensiuni.

Ceea ce se poate remarca, în mod facil, atunci când se încearcă o analiză a limbajului, este construcția pe două fronturi a discursului sportiv, propriu comentariilor scrise sau live, manifestate în direct, în timp ce meciul se desfășoară sub ochii (tele)spectatorului. Pe de o parte, cum bine se știe, există un schelet, un nucleu terminologic, specific fiecărei discipline sportive, fără de care nu ar fi posibilă comunicarea pertinentă, nealterată, a redactorului. Îl vom numi *pattern* (< fr., engl. *pattern*), uzând, astfel, de un anglicism, un termen neadaptat sistemului lexical

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

românesc, dar extrem de util în caracterizarea unui anumit mecanism de funcționare a limbajului. Model specific, cu alte cuvinte, tipar reprezentând simplificat structura unui fenomen sociologic, lingvistic, psihologic.

Cel care comentează un meci de tenis, spre exemplu, este familiarizat cu bagajul terminologic al jocului respectiv, cu tehnica acestuia. Jocul în sine, manifestarea pe teren a sportivului, calitatea jocului sau nivelul scăzut de implicare sunt doar câțiva dintre factorii care pot face din comentariul sportiv o sursă de delectare, de cunoaștere, în general, sau un bun motiv pentru a schimba canalul, pentru a trece la o altă activitate. Ca o constatare, cei mai buni comentatori par a fi chiar foștii sportivi, pentru că ei analizează din interior un meci, competent. Ei surprind cel mai bine, cu ochi critic, greșelile. Competența lingvistică e extrem de importantă în comentariul sportiv. Ea face diferența dintre un comentariu documentat și altul, anost, lipsit de vivacitate, de creativitate.

Adrenalina care curge prin „venele" comentariilor sportive, iscate pe viu, în variantă pură, live, facilitează impunerea unor creații lexicale inedite sau a unor întrebuințări care conduc limbajul în zona superlativelor, a determinanților tari, senzaționali, a, din păcate, nu de puține ori, derapajelor de limbaj. Rafale de expresii dominante, expresive, în concordanță cu dinamismul jocului de pe teren vor scoate limba din inerție, o vor solicita la maximum, cu, de multe ori, efecte interesante la receptor. *Patternul*, modelul lingvistic, scheletul conceptual, permite prinderea, pe trunchiul limbii, a organismelor lexicale înalt creative. Comentariul sportiv poartă entuziasmul de la extaz la agonie, cu fluctuații, cu interstiții, cu întreruperi, cu repoziționări. Înseamnă *exuberanța* rostirii versus *temperanța* (cumpătarea, moderația, sobrietatea) acesteia. Diferă în funcție de câștigarea sau pierderea unui punct, a unui meci, a unei partide. Cele două perspective sau aspecte înregistrate sunt flagrante și animă ori, pur și simplu, inhibă comentariul sportiv. Acționează ca un fel de *catalizatori stilistici*.

Cui se adresează comentariul sportiv? Tuturor celor care urmăresc un meci, o competiție sportivă. Aceștia pot fi cunoscători ai resurselor sportului respectiv sau spectatori ocazionali, nefamiliarizați neapărat cu regulile jocului. Oricum ar sta lucrurile, ceea ce trebuie să facă, în primul rând, un comentariu bun este să-l informeze pe (tele)spectator, pe ascultător, pe cititor.

De unde începe creativitatea în limbajul comentariului sportiv? Cum definim comentariul sportiv? Ce rol joacă acesta? Înseamnă și să creezi povești, fire de narație, în direct.

Stereo comentariul sau *comentariul la două voci*, care implică participarea a doi comentatori, crește vizibil nivelul intelectual al discursului, debitul verbal, pentru că, după 1989, a fost dificil să se apeleze la redactori de talia lui Cristian Țopescu, în stare a susține singuri, cu acuratețe stilistică și maximă competență, un comentariu. Nu mai asistăm la acei timpi morți, comentatorii se animă reciproc, își pasează vorba de la unul la altul, ca să folosim o figură împrumutată din recuzita sportului. Există

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

un dinamism *sui generis* al comentariului. Emil Grădinescu și Vlad Enăchescu, un cuplu de comentatori pentru care simplul comentariu al meciului e insuficient. Dintr-un fapt de popularizare, monoton, până la un punct, ei ajung la o poveste culturală, aducând paranteze binevenite, care vorbesc despre istoria și obiceiurile țării participante la joc. Spre exemplu, la comentariul meciului de fotbal dintre Irlanda și Suedia, din cadrul Campionatului European de Fotbal 2016 (CEF 2016), aflăm sau ne reamintim: „Irlandezilor le plac două lucruri: băutura și cântecele. Și literatura, aș adăuga. Au nu mai puțin de trei laureați ai premiului Nobel, toți trei rezidenți în Dublin." Aceste deviații de la *comentariul tehnic* al meciului se produc în momentele moarte, pe timpul accidentării unui jucător sau când se face o schimbare pe teren.

Sigur că multe dintre exemple pot fi cunoscute de către pasionații de sport, de către cei care urmăresc cu fidelitate fenomenul, în integralitatea lui. Sintagma *portocala mecanică*, utilizată pentru echipa de fotbal a Olandei, este intrată deja într-o memorie colectivă. E de domeniul istoriei fotbalului. *Vuvuzeaua* sau *vuvuzela* (s.f. *vuvuzea*, *-ele*), de asemenea. Pentru *vuvuzele*, recomandăm a se consulta excelentul articol al Rodicăi Zafiu din „România literară". Iată, în acest sens, un fragment:

> „Transmisiunile de la Campionatul Mondial de fotbal au impus cu mare rapiditate un nou cuvânt la modă internaţional: *vuvuzela*, denumirea unei trompete foarte simple, dar asurzitoare. Termenul, originar, ca şi obiectul, din Africa de Sud, este explicat deja în zeci de glosare din internet (originea sa e controversată, atribuită mai multor limbi locale, dar cu o foarte probabilă componentă onomatopeică); în prezent, Google îi indică peste 20 de milioane de atestări. Cu promptitudine, Wikipedia l-a înregistrat în versiunile sale în 56 de limbi (în esperanto a căpătat forma *vuvuzelo*!). Cuvântul e un exemplu clar al modului în care funcţionează globalizarea mediatică. Nu se pot face deocamdată comparaţii serioase între gradul de pătrundere a termenului în diferite limbi, aşa cum nu se pot face previziuni în legătură cu şansele lui de a intra cu adevărat în uz, dincolo de pitorescul unui eveniment sportiv. În orice caz, în română succesul său a fost uriaş: probabil pentru că are aspect onomatopeic, nu ridică dificultăţi de pronunţare şi intră perfect în tiparul morfologic al substantivelor feminine articulate. Dubla pasiune pentru neologisme şi pentru onomatopee a condus la o adaptare morfologică imediată şi la o productivitate lexicală şi semantică extremă." (Zafiu 2010, 3)

Vuvuzea este exemplul cel mai adecvat pentru demonstrarea faptului că un cuvânt vehiculat constant de o comunitate internaţională, în cadrul unui eveniment de anvergură, cum a fost Campionatul Mondial de Fotbal, desfăşurat în Africa de Sud, are toate şansele să se impună. Se pronunţă uşor şi e sonor. În timp, el va trece graniţa, ajunge din tribune, din galeriile de fotbal, din rândul microbiştilor în stradă, devine instrument folosit de protestatari la manifestaţiile contra unei guvernări sau a unui program politic neconform cu aşteptările populaţiei.

Două cuvinte, *densitate* și *fisură*, sunt suficiente pentru a demonstra cum, în comentariul sportiv, adesea, interferează stilurile funcționale, cum se trece de la legile fizicii la legile sportului, într-o dinamică discursivă care creează spațiu de manifestare figurilor de stil. Pe calea metaforei, de cele mai multe ori, apar așa-zise scurtcircuitări, se ating fire semantice diferite și interferează, iscă noul în limbă. „Avem o *densitate* considerabilă la mijlocul terenului."; „A fost nevoie de acea *fisură* în jocul slovacilor, în apărare." Ne interesează folosirea, în aceste exemple, a

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

termenilor *densitate* și *fisură*, cu tangență pe profilul unor domenii de interes, altele decât sportul, precum geografia, fizica, chimia.

Pe măsură ce scriu, îmi dau seama că articolul își dezvoltă de la sine aspecte care nu țin neapărat de dimensiunea pur lingvistică. Se dezvoltă înspre sociolingvistică și pragmatică. E vorba, de fapt, de acele aspecte însoțitoare ale oricărui fapt lingvistic. Reporterii sportivi, ca orice comentatori sau, prin extensie, ca orice interpreți ai unui act, de orice natură ar fi acesta, devin adevărați seducători. Ascultătorii, telespectatorii se lasă pe mâinile acestora, sunt cei seduși. De aici, de la această forță a comentariului sportiv, de la libertatea în exprimare, de la disjuncția cu limbajul comun, a pornit acest articol, aceste note despre cum reușesc, prin cuvinte, să ne atragă înspre sport, să ne facă părtași la frumusețea și reînnoita față a jocului.

Cum spuneam, nu la *pattern* mă voi referi, cu precădere, nu la scheletul terminologic, ci la formulele de deviație stilistică și semantică, la înscrierea limbajului, sub patronajul unei generoase libertăți, în axa creativității. Sportul, precum arta, beneficiază de acest atu inestimabil, al creativității. Se mai adaugă, la însemnele ei, altele, de tipul, *libertate*, *solidaritate*, *autodepășire*, *frumusețe*, *imprevizibilitate*, *noutate*, *fascinație*, *dinamism*, dar și *cerebralitate*. Tot ceea ce motivează și scoate cuvântul din comun.

Exemplele care fac obiectul acestui studiu au fost excerptate din comentariile sportive urmărite constant pe posturile de televiziune, în perioada desfășurării unor competiții sportive de amploare, în 2016 (CEF 2016, turneuri de tenis de Grand Slam, meciuri de handbal, transmise pe Digi Sport 1). În funcție de frecvența cu care unii termeni sau unele sintagme/ expresii au fost utilizate, am operat o încercare de minimală tipologizare a lor.

Mingea și determinanții săi

Minge plouată, minge bărbierită, minge bâlbâită, minge țuguiată. O sintagmă nominală de tipul *minge plouată*, întâlnită în mai multe comentarii sportive, fie că e vorba de tenis, fie că e vorba de fotbal, trimite automat, pe calea conexiunilor, a analogiilor din limbă, la expresia binecunoscută *a face o figură plouată*, ce sensul „a nu fi la înălțime; a fi jalnic, trist în manifestare”. *Minge plouată*, în sport, modifică foarte puțin semantismul generic instituit de expresia mai sus pomenită. *A trimite în teren o minge plouată* înseamnă „a nu juca la cote înalte; a fi ineficient în joc”. În tenis, cel puțin, ploaia devine factorul negativ, care face ca mingea să se îngreuneze și să cadă în teren anapoda. Din aceeași gamă face parte și sintagma *o minge bărbierită*, în care determinantul *bărbierită* face aluzie la delicatețea cu care o persoană de sex masculin se bărbierește. Contextual, semnifică o minge abia atinsă de către fotbalist. Cu un comportament asemănător funcționează *bâlbâită*, din „A trimis o *minge bâlbâită* la marginea careului mic.” Adică, „ezitantă, indecisă, ineficace”. Atât *bărbierită*, cât și *bâlbâită* trimit la aspecte proprii ființei umane, iar figura de limbaj activată, prin asocierea cu substantivul *minge*, va fi personificarea metaforică.

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila” Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

Balonul rotund, după care aleargă istovitor, timp de nouăzeci de minute, jucătorii pe terenul de fotbal, are, după cum se poate observa din aceste exemple, cele mai multe determinări. În funcție de cum e jucată, aterizează, se învârtește sau iese din teren, în funcție de viteza pe care o atinge la trimiterea spre poartă, mingea este, tot timpul, alta, motiv de multiple, ingenioase, paradoxale descrieri. În jurul mingii se rotește tot meciul. Mingea e obiect-vedetă. Mingea e mobil sau fir roșu într-un comentariu sportiv. „La reluare, am avut impresia că *mingea s-a țuguiat* sub forța șutului jucătorului belgian." (Emil Grădinescu, relativ la șutul lui Radja Nainggolan, în meciul dintre Țara Galilor și Belgia, din cadrul CEF 2016).

Pasa și determinanții săi

Pasă filtrantă, pasă luminoasă. Sintagmă nominală inedită, pronunțată de un reporter, în timpul meciului, din 10 iunie 2016, între Franța și România, din cadrul Campionatului european de fotbal, *pasă filtrantă,* pare să fie o efemeridă lexicală. Puțin uzitată, e piesă rară, cu determinant îndrăzneț. Improprie, ca toate structurile lingvistice care mizează pe creativitate și rup firul coerenței semantice uzuale. *Filtrant*, *-ă*, cu sensul „care trece nestingherită printre jucători" sau, după cum aflăm din *Dicționarul de neologisme*: FILTRÁNT, – Ă *adj.* Care filtrează. ♦ (*Rar*) Capabil să treacă printr-un filtru. ◊ *Virus filtrant* = virus care poate să treacă prin filtrele cele mai fine. [< fr. *filtrant*]. (DN 1986)

O pasă de Leonardo da Vinci. Când jucătorul de pe teren, protagonistul unei faze de zile mari are, pe deasupra, prenumele *Leonardo Bonucci*, nu e greu să rostești cu superioritate de comentator sportiv autohton: „o pasă *de Leonardo da Vinci*". E vorba despre o pasă „de geniu; genială", o pasă impecabilă, care, în final, a condus la modificarea scorului. Avem o împletire clară de stiluri, cel jurnalistic sportiv cu cel artistic. Limbajul urcă emoțional, o dată cu înscrierea golului, cu schimbarea situației de pe tabela de marcaj. Tensiunea de pe teren și din tribune e contaminantă. Se transmite la comentator, la (tele)spectatori, la jucători, deopotrivă, e un schimb permanent de energii, în solidar, astfel încât nu vom avea niciodată un comentator sportiv neutru. Ar fi o utopie. Oricât ar miza pe comentariul strict tehnic, reporterul va fi obligat, prin semantica meciului, să devieze de nenumărate ori, în virtutea unui angajament asemănător cu cel dintre cititorul implicat și autor.

Resemantizarea unui verb

A croșeta. „Handbalista *a croșetat* întreaga defensivă." rostește un reporter sportiv, în cadrul comentariului televizat la meciul de handbal, Macedonia-Serbia, din cadrul Campionatului European de Handbal, Polonia, 2016. Verbul *a croșeta* răsucește ingenios, în limbajul comentariului sportiv, firul semantic al limbajului comun. De la limbajul uzual, care vizează îndemânarea bunicilor în confecționarea puloverelor, la limbajul sportiv, nu e decât un pas, iar metafora e figura de stil care activează semantismul lexemului. *Croșetă, piruetă, caschetă, poșetă, limetă, trotinetă, chicinetă* etc. sunt cuvinte care au fost împrumutate cu sufixul aferent, de

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

origine franceză, *-etă* (< fr. *-ette*). Ele se ordonează în limba română într-o paradigmă a substantivelor care beneficiază de această caracteristică structurală. Și, fiindcă tot a venit vorba de *piruetă*, iată-l pronunțat cu aplomb, în următoarea propoziție: „Ibrahimovici face o *piruetă* frumoasă." *Piruetă* este un termen specific limbajului din balet. Folosit pentru a scoate în evidență suplețea în joc a suedezului de origine sârbă, Zlatan Ibrahimovici, talentul său, capacitatea de a-l fenta pe adversar.

Nu ar fi lipsit de însemnătate să privim, în acest punct al lucrării, în oglindă, cuvintele și expresiile din care e confecționat comentariul. O pertinentă observație se poate face, aceea că *retenția de semantism* e identică, de la un comentariu la altul, cu, aproape de fiecare dată, polarizare pe negativ sau pe superlativ, în funcție de cursul, de dinamica jocului.

Pe un alt palier, comparațiile, multe la număr, fac deliciul telespectatorilor, atunci când vorbim de sportul cu balonul rotund. Cu sau fără marcă specifică, acestea întreţin expresivitatea limbajului care structurează comentariile sportive: „vârful bocancului *ca o crosă*" (în care *crosă* e un termen reperabil în hochei, preluat, în acest context, pentru a demonstra și accentua caracterul loviturii); „o *lumânare* înălțată de Torje." (cu alte cuvinte, o minge foarte înaltă); „O *masă de biliard* este terenul pe Parc des Princes, Paris". (cu aluzie la terenul drept, nedenivelat). Sau, din aceeași gamă, într-alt comentariu, pentru a marca supremația unei echipe în joc: „Din nou *se-nclină terenul* serios înspre poarta lui Lorris." (în meciul Germania-Franța, din cadrul CEF 2016)

Mijloace de exprimare a superlativului în limbajul comentariului sportiv

Echipă bombastică. În contextul: „Franța nu e echipa *bombastică* la care ne așteptam!" este cât se poate de clar că redactorul s-a referit la așteptările pe care orice microbist le are în legătură cu prestația Franței. *Bombastică* înseamnă, în acest context, „plină de sine, căreia nicio altă echipă nu-i poate fi egală, prin prisma rezultatelor obținute recent". Interferențe stilistice și semantice multiple pot fi constatate. Limba se permanent (re)ordonează și își găsește alte, uneori, neașteptate, vecinătăți. Repoziționarea stârnește, de bună seamă, elementul surpriză.

Picioare telescopice. „Are picioare *telescopice*." Comentariul se referă la impresionanta, ireala lungime a picioarelor. Nu sunt puține aceste utilizări a unor vocabule cu rol de superlativ absolut. Ca o modalitate de verificare imediată a capacității de a include marca superlativului în subsidiar, observăm imposibilitatea alăturării mărcii *foarte* la oricare dintre determinanții vizați în aceste pagini.

Tenis stratosferic. Tot aici, vom include următoarea întrebuințare a cuvântului *stratosferic*, *-ă*, în comentariul unui meci televizat, din Turneul de tenis desfășurat la Madrid, în 2016: „Simona Halep joacă, în acest moment, un tenis *stratosferic*!" Superlativul clasic e înlocuit, spre deliciul ascultătorilor instalați confortabil în fotolii, prin forme inedite, frapante, venite din alte domenii, precum, în contextul de mai sus, astrofizica. Conform ediției din 1996 a DEX-ului: STRATOSFÉRIC, -Ă, *stratosferici, -ce,* adj. Care aparține stratosferei, privitor la stratosferă. – Din fr. *stratosphérique*. Iar

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

stratosfera, termen nespecific limbajului uzual, prezent, însă, în geografie, astrofizică, astronomie şi alte discipline conexe, semnifică „Stratul superior al atmosferei (situat deasupra troposferei), care începe la o înălțime de aproximativ 11 km de la suprafața Pământului”. (DEX 1996) De aici, deducem, cu ușurință, semnificația lexemului din contextul „tenis *stratosferic*”. E vorba de un tenis novator, nemaiîntâlnit, situat la kilometri depărtare față de tenisul practicat, în acel moment, de adversara Simonei Halep. Altfel spus, un tenis care nu se mai încadrează în tiparele tradiționale, care părăsește zona teluricului, înscriindu-se în cosmic, în ceea ce nu mai aparține umanului, într-atâta este de înalt, de valoros. Un tenis greu de egalat. Solomon Marcus vorbea de „gramatica jocului de tenis” (Solomon Marcus 2011: 522), de alfabetul său, dincolo de care, prin individualitate şi realizare punctuală, totul este posibil, situându-se într-un limbaj infinit al sportului alb.

Tot aici, ca un fel de corespondent al lui *stratosferic*, vom plasa determinantul complex *de pe altă planetă*, din secvența „Ronaldo, cu o execuție *de pe altă planetă*.” Comentatorul, Vlad Enăchescu, vrăjit de jocul sportivului spaniol, al vedetei de la Real Madrid, nu se mulțumește cu atât, continuă şi înregistrează, cel puțin pentru moment, în istoria recentă a comentariului sportiv, o piesă rară: *o ronaldă*. În buna tradiție a substantivelor proprii, a antroponimelor, transformate în substantive comune. Se aplică, acest mecanism de conversie, doar în cazul în care numele propriu a reținut atenția timp îndelungat prin ceva anume, s-a făcut remarcat şi a creat un solid curent de admirație şi, implicit, de imitație.

Supersportivi, *superatleți.* Cu referire la UseinBolt, participant la Grand Prix-ul jamaican, prima ediție, cea din 2016. Dublu campion olimpic şi mondial la 100 de metri plat, la 200 şi la ştafetă 4 X 100. Campion olimpic *en titre*. După ce este apreciat cu superlativul absolut *supersportiv*, *superatlet*, urmează sintagma *eroul local* din Jamaica, care accentuează unicitatea acestui sportiv.

Superșut, bombă. „Un *superșut* al mijlocașului irlandez. O *bombă*.” (CEF, 2016) Niciodată superlativele nu prisosesc într-un comentariu sportiv. Dacă situația de pe teren, din sală, de pe ring etc. nu oferă prilejul unor manifestări la superlativ, se apelează la timpul trecut, la rezultatele notabile obținute de sportiv(i) odinioară. Aceste lexeme grafiate diferit, când cu linioară, când aglutinat, construite cu pseudoprefixul *super-*, marcă incontestabilă a superlativului absolut, extrem de mult uzitat actualmente, aninat la aproape orice cuvânt românesc, se ordonează în şirul interminabil al cuvintelor formate în aceeaşi manieră, extrase din presa românească de după 1989 şi înregistrate cu scrupulozitate de filolog de Florica Dimitrescu, în al său *Dicționar de cuvinte recente*. (Dimitrescu 2013, 504-509) A se vedea, cu acelaşi scop, şi triada publicitară, rulată pe posturile de televiziune: *superalbă*, *superlavabilă*, *superacoperire*.

Comoționat, -ă. În structura nominală *Pintilii comoționat* (sau, prin extensie, orice jucător român ori de altă naționalitate), cu sensul „ameţit puternic; inconştient”. *Comoție* este un împrumut din franceză (< fr. *commotion*). Comoția poate fi provocată, adesea, în sport, de o lovitură puternică, administrată unui jucător de către un altul, din formația

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila” Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

adversă. Problema este că nu avem, în limba română, un astfel de verb aferent, *a comoționa*, de la care să se fi format, ulterior, participiul. E, cumva, un caz similar cu cel al formelor participiale *genat*, *sprâncenat*, care nu pornesc de la un verb existent în limbă (*a gena*, *a sprâncena*), cum e cazul tuturor formelor participiale. *Comoție cerebrală* este o expresie care, fără să vrem, apare în momentul rostirii cuvântului *comoție*.

„A suferit o ușoară *comoție*.” În acest context, *comoție* devine purtător de mesaj negativ. Preluat din limbajul medical, termenul *comoție* este supralicitat, folosit cu discernământ lingvistic îndoielnic de către comentatorii sportivi, de prea multe ori pentru a nu se situa în superfluu sau în derizoriu. Mult mai simplu ar fi fost să se utilizeze sintagma *lovitură puternică*, *zdravănă*. Mai mult ca sigur că aceasta n-ar fi acoperit, în viziunea comentatorului, întreaga gamă de sentimente și tensiuni existente pe teren, conforme cu bătălia jocului cu balonul rotund. Terenul de fotbal se transformă, adesea, în scene sângeroase, nu de puține ori jucătorii ies cu capul spart de pe gazon. E o luptă în adevăratul sens al cuvântului. În aceste condiții, comentariul sportiv va fi aproape obligat să se adapteze din mers, să se plieze pe situația alarmantă, dinamică, inedită, de pe teren. Se va forma o compatibilitate între joc și comentariul despre joc. Putem observa că, dacă jocul este anost, fără angajament, comentariul va fi, la rându-i, lipsit de expresivitate, plicticos, neincitant.

Intrarea în joc a frazeologismelor

A câștiga/ a pierde la masa verde. Masă verde este un calc, probabil, din franceză, asemenea sintagmei nominale *masă rotundă* (< fr. *table ronde*). Înseamnă „ceea ce se decide, se negociază, în afara terenului de joc”. Formă de a hotărî soarta unui meci prin negociere care exclude vocea jucătorilor, acțiunea lor de pe teren. Contestabilă, fără doar și poate, întrucât nu ține cont de jocul propriu-zis, ci de factori din afară, de cu totul altă natură. Vine dinspre limbajul politic, e specifică terminologiei tratativelor internaționale. Ideea, semantismul „gazon”, specific fotbalului și, în general, sporturilor desfășurate pe iarbă, mai e păstrat la nivelul determinantului *verde* din structura sintagmei. Avem, așadar, și aici, o interferență evidentă la nivelul stilurilor.

Expresii de tot felul defilează în *discursul fragmentat*, *dinamitard*, al comentatorilor sportivi. *Se joacă cu focul.* ori *A rupt gura târgului*. auzim adesea, ca un fel de stereotipie la nivelul limbajului redactorilor sportivi. „*N-are mamă, n-are tată*. E căzut la pământ și-l calcă în picioare.” sunt cuvinte rostite la CEF 2016, în timpul comentariului la meciul dintre Belgia și Italia. La o lovitură liberă, irlandezii para se afla în fața unui pluton de execuție, iar vocea comentatorului aduce un plus de stupefacție și de emoție la încărcătura momentului: „Au fost fixați în careul propriu și apoi *executați* de echipa Franței.”

Sau, din același registru: „*Se cam taie lemne-n zonă.*” Adică, fără menajamente, se dă bine la picioare, ca și când s-ar da cu toporul, auzim în meciul România-Elveția. „Întreaga echipă a Slovaciei *a uitat să respire*.” Este vorba despre meciul Rusia-Slovacia. Ceea ce înseamnă că a încremenit în fața pericolului din fața porții, a propriei porți. „Nord-irlandezii *stau la cutie*.” – aflăm din comentariul lui Vlad Enăchescu. Sunt forțați,

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila” Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

se pare, să rămână în perimetrul propriului careu, obligaţi să se apere. Sau, cu trimitere la istorie şi la influenţa pe care unii lideri o au, atunci când comentatorul se referă la un jucător de anvergura suedezului Zlatan Ibrahimovici: „Suedia e în *era Zlatan*."

Revenirea la heirupiste ritmuri

„Prea mult *heirup* în jocul Suediei, *prietene*!" rostește Vlad Enăchescu, adresându-se partenerului său de dialog, Emil Grădinescu, şi, implicit, telespectatorilor. Acel *prietene*, la vocativ, „frăgezește" discursul, apropie considerabil linia demarcatoare dintre comentator şi telespectator. Sportul are această forță de a-i apropia pe oameni, e lucru ştiut, de a face să-şi dea mâna adversarii, chiar şi dușmanii pe motive politice. E adevărat că, tot el, conduce, adesea, la tragedii, atunci când, dac-ar fi să dăm un exemplu, galeriile adverse se încaieră. Huliganii, ultraşii, cum sunt catalogaţi, fie englezi, fie ruşi sau de altă naţionalitate se antrenează special prin păduri pentru a îndura confruntarea directă cu galeria adversă. Se dă o luptă pe viață şi pe moarte. Adesea, scorul nici nu mai contează.

Heirup este un substantiv, obținut dintr-o interjecție. Un sinonim al său ar fi *grabă* nejustificată, *degringoladă*. Implică şi o doză de dezechilibru, de joc haotic, necontrolat. Cunoscut de multă vreme, el apare în felurite contexte, atenționând asupra caracterului dezinhibat al exprimării. Alături de acesta se aşază în limbă *heirupism*, *heirupistic*. *Heirupistic* este o formație lexicală de la *heirup*. Neconsemnat în DCR_2, DGLR, MDN sau DRN, alături de formaţiile lexicale *heirupism* şi *heirupist,-ă*. Format după modelul împrumuturilor din limba italiană cu sufixul *-(ist)ic*. Theodor Hristea lărgeşte acest tablou, incluzând, în aceeaşi paradigmă, şi unele lexeme extrase din creația călinesciană:

> „La G. Călinescu am mai întâlnit şi alte derivate cu suf. *-(ist)ic*, împrumutate, foarte probabil, tot din limba italiană: *idealistic* (< *idealistico*, cf. germ. *idealistisch*); *naturalistic* (< *naturalistico*); *ocultistic* (< *occultistico*) şi *panteistic* (< it. *panteistico*, cf. germ. *pantheistisch*)." (Hristea 1968, 123)

Tăietorii de lemne şi cărătorii de piane pe teren

Față de tăietor de lemne. Poate mai puțin indicate sunt acele remarci privitoare la fizionomia unui jucător, nejustificate în dinamica unui comentariu sportiv. E un aşa-zis „porumbel" scăpat pe gură de comentator, cum se spune. Auzim, relativ la un bărbos de la galezi, din echipa Țării Galilor: „Are *față de tăietor de lemne* acest jucător.". Se înțelege poate mai bine de ce fotbalul e considerat sportul rege. De bună seamă, şi pentru faptul că adună cele mai „extravagante" comentarii. Spumoase, inventive, interminabile. Interesează şi acest complex fenomen, al comentariului nonşalant despre *partide, faze, joc, jucători, arbitru, arbitraj, scor* etc. Întreținerea ritmului alert din comentariu devine corespondent al jocului de pe teren. Se poate observa cum comentatorul e prins de val, nu se poate abține să descrie fiecare moment, să coboare sau să urce, în funcție de context, nivelul discursului. Ne oprim o clipă pentru a înțelege ce vrea să spună cu adevărat. Au tăietorii o fizionomie aparte? Barba să fie caracteristica lor primă?

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timişoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

Tot din gama hard a limbajului propriu comentariul sportiv face parte și expresia nominală *cărător de piane*. Gareth Frank Bale, atacantul Țării Galilor, aflăm de la comentatori, „a făcut munca de cărător de piane". Cu alte cuvinte, a prestat munca de jos, grea. Și o face bine. Pe milioane de euro pe an.

Jocurile de cuvinte, considerate de lingviști, în unele cazuri, specifice stilului publicistic, o specie facilă (Zafiu 2001, 11), înscriu comentariul sportiv în aria unei creativități extreme: „*Islanda* are o defensivă *de gheață.*" Ne interesează determinantul *de gheață*, un joc de cuvinte, de fapt, dacă ne gândim că echipa vizată este *Islanda*. Se creează un dublet, *Iceland - de gheață*, foarte reușit în contextul meciului dintre Portugalia și Islanda, din cadrul CEF 2016. Tot în același meci, se utilizează cuvântul *scăriță*, în formularea „a dat o scăriță", unanim recunoscută de către microbiști, adică „a făcut să treacă mingea peste portar și să ajungă, finalmente, în poartă". Forma diminutivală sporește gradul de nonconformism lingvistic pe care-l presupune, în multe cazuri, comentariul sportiv de calitate.

Scalp – o altă piesă rară

Din gama rarităților: „Slovacia are nevoie de o remiză cu Anglia. Slovacia, vă spuneam, s-a specializat în *scalp(uri)* de campioane mondiale." Ceea ce înseamnă că le învinge, le bate, și, ca semn al victoriei, le ia scalpul. *A scalpa, a lua scalpul*sunt cuvinte, expresii extrem de tari, care închid, în semantica negativului, comentariul. *Dicționarul de neologisme* îl consemnează cu următoarea semnificație: SCALPÁ *vb. I. tr.* (*În trecut, la indienii din America*) A jupui pielea capului dușmanului învins pentru a o păstra ca trofeu de luptă. ♦ A desprinde pielea de pe cap cu ajutorul unui instrument ascuțit. [< fr. *scalper*, cf. engl. *scalp*< lat. *scalpere*"a tăia"]. (DN 1986)

„Tot Lyonul *sângerează* azi." Aluzie la echipamentul roșu al suporterilor albanezi, înaintea meciului România – Albania, din cadrul CEF 2016, desfășurat în orașul francez Lyon. Remarcăm folosirea verbului *a sângera*, cu sens metaforic, pentru a sugera intensitatea cromatismului respectiv, dar și faptul că va urma un meci greu, sângeros, o confruntare pe viață și pe moarte.

„Germania începe *să presioneze* poarta Irlandei de Nord, prieteni." Deși există în limba română verbul *a presa*, comentatorul simte nevoia să inventeze unul, impropriu, de la substantivul *presing*, grafiat când cu dublu *s* (*pressing*), când cu *s* simplu (*presing*). Acesta este un termen sportiv, descris și-ntr-un articol din dicționarul mai sus invocat al Floricăi Dimitrescu. Totalmente imposibil de analizat verbul *a presiona* de la *presing*. Se observă că se creează un dublet verbal în limba română actuală, de tipul: *a presa – a presiona*. Probabil că, în timp, prin frecventă utilizare, *a presiona* va câștiga teren, se va impune în limba comentatorilor sportivi. Ar putea fi chiar un cuvânt-valiză, un hibrid verbal, creat prin aglutinarea lui *a presa* cu*a impresiona*. S-ar putea justifica, în acest caz, mai bine și flexiunea lui, specifică anumitor verbe românești de sorginte franceză.

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)

Urmează, la începutul meciului, un comentariu despre iminenta furtună și despre cum ar putea să influențeze aceasta jocul de pe teren. Apoi, în alt moment, comentatorul se extaziază, strecurând o notă de vădit patetism în discurs: „*Cât de frumos cântă suporterii nord-irlandezi! Un repertoriu impresionant!*" Acest tip de „ieșiri" din meci, multiplele digresiuni, parantezele în paranteză, înscriu comentariul sportiv în gama stilistică puternic hibridizată. Interferențele stilistice nivelează semantismele în grade diferite de comprehensiune. Tot în aceeași tonalitate se situează: „*Soarele îi bate pieziș și-l împiedică* (pe arbitru – n.n.) *să vadă corect.*" Frecvențe poetice, dintr-alt limbaj excerptate. Turnură de componente stilistice. Remarcăm folosirea improprie a lui *îi*, în contextul semnalat. Un parazit gramatical ar putea fi numit. „*Dumnezeule, blagoslovește-l pe maghiar!*" se trezește comentatorul spunând. Adaugă, imediat, ca pentru a salva situația, că e vorba de primele cuvinte din imnul maghiar, după ce scorul a devenit 3-2 pentru Ungaria, în meciul cu Portugalia, din cadrul CEF 2016.

Concluzie

În urma sondării caracterului viu al acestor exemple, se poate surprinde, pe de o parte, efemeritatea comentariului sportiv, soarta precară a cuvintelor create ad-hoc. Pe de altă parte, prin repetiție, prin uz, cuvintele și expresiile ce par improprii, la un moment dat, au toate șansele să devină, în timp, locuri comune la nivelul comentariului, să se încetățenească, să susțină echilibrul dintre *pattern* și tendința spre creativitate, să fie preluate și de vorbitorul nefamiliarizat cu sportul. Concluzionând, vom spune că este foarte dificil, aproape imposibil, de înregistrat toate fluctuațiile comentariului sportiv. Există o dinamică a lui care își scrie și rescrie permanent traseul. Cert este că elementul novator nu întârzie să apară, periclitând, de cele mai multe ori, elementele reale ale transmisiei, cele care țin de comentariul strict tehnic. Discursul este împins, astfel, în zonele prea puțin controlabile ale imaginarului, ale creativității. Totul în numele stabilirii unei conexiuni triadice, pertinente, între jucătorul/ jucătorii de pe teren, cel care transmite și cel care receptează mesajul.

Referințe bibliografice

DCR$_3$ = Dimitrescu, Florica (coordonator), Ciolan, Alexandru, Lupu, Coman. 2013. *Dicționar de cuvinterecente*, ediția a III-a, București: Editura Logos.

DEX = ***, *Dicționarul explicativ al limbii române*. 1996, ediția a II-a. București: Ed. Univers Enciclopedic.

DGLR = Breban, Vasile. 1992. *Dicționar general al limbii române*, ediție revăzută și adăugită, vol I și II,București: Editura Enciclopedică.

DN = Marcu, Florin, Maneca Constant. 1978. *Dicționar de neologisme*, ediția a III-a, București: Ed. Academiei.

Hristea, Theodor. 1968. *Probleme de etimologie: studii, articole, note*, București: Editura Științifică.

Marcus, Solomon. 2011. *Paradigme universale. Ediție integrală*, Pitești: Editura Paralela 45.

MDN = Marcu,Florin. 2000. *Marele dicționar de neologisme*, București: Editura Saeculum I.O.

Zafiu, Rodica. 2001. *Diversitate stilistică în româna actuală*, București: Ed. Universității din București.

Zafiu, Rodica. 2010. *Vuvuzela, vuvuzeaua*, în „România literară", nr. 27, 23-29, p. 3.

BDD-A26648 © 2017 „Jozsef Attila" Tudomanyi Egyetem Kiado Szeged; Editura Universității de Vest din Timișoara
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 20:04:58 UTC)